

1. Azbuka

Azbuka se skládá ze 33 písmen, 10 samohlásek, 21 souhlásek, měkkého a tvrdého znaku.

Písmeno –

Samohláska

Souhláska

Písmena azbuky můžeme také dělit na:

a) „**opravdoví přátelé**“ (vypadají a čtou se stejně):

а [a] к [k] м [m] о [o] т [t]

b) „**falešní přátelé**“ (vypadají stejně, ale čtou se jinak):

в [v] е [je/e] н [n] р [r] с [s] у [u] х [ch]

c) „**noví přátelé**“ (vypadají jinak, ale čtou se stejně):

б [b] г [g] д [d] ж [ž] з [z] и [i] й [j] л [l] п [p] ф [f] ц [c] ч [č] ш [š] ы [y] э [e]

d) „**cizinci**“ (vypadají jinak a čtou se jinak):

ё [jo/o] щ [šč] ь ью [ju/u] я [ja/a]

Tvrdý a měkký znak samy o sobě nevyjadřují žádný zvuk.

Tvrdý a měkký znak

Měkký znak [ь] se používá:

a) pro **označení měkkosti** na konci nebo uprostřed slova – tzn. předcházející souhláska se vyslovuje měkce, např. соль, конь, только, сколько.

b) jako **rozdělovací znak** v pozici před jotovanými souhláskami – tzn. označuje, že se předchozí souhláska neměkká a jotovaná samohláska se vyslovuje s [j], např. ью, ночью, премьер.

c) pro **označení gramatických tvarů**, např. учиться/учится (učit se/učí se).

Tvrdý znak [ъ] se používá jako **rozdělovací znak**, především v pozici po předponách končících na souhlásku, po kterých následují jotované samohlásky,

např. съезд, отъехать, объект. Тzn. že následující měkká souhláska se vyslovuje s [j].

2. Ruský slovní přízvuk

Přízvuk v ruštině **je volný**, může být na různých slabikách, a **pohyblivý** – může se měnit v rámci paradigmatu jednoho slova.

Přízvuk

Slouží nejen ke správné výslovnosti, ale také k **rozlišení gramatického tvaru** (např. боро́ды – nominativ plurálu / боро́ды – genitiv singuláru).

Jednoslabičná plnovýznamová slova jsou vždy přízvučná (он, но, вот, дом).

Přízvuk dále může být na:

- a) na první slabice: парк, сад, клуб, ёлка, книга, ма́ма
- b) na druhé slabice: нога́, кино́, лимо́н, весёлы́й
- c) na třetí slabice: голова́, дорого́й, чемодá́н, челове́к
- d) na čtvrté slabice: образова́ние, экспериме́нт, характеристика
- e) na páté slabice: терминологи́ческий, эксперименти́ровать
- f) na šesté slabice: североатланти́ческий, переквалифика́ция

V ruštině existují také slova, u kterých jsou **dvě varianty přízvuku**:
тво́рог/творо́г

V ruských textech se **přízvuk běžně neoznačuje**, v učebnicích však bývá označován čárkou nad přízvučnou samohláskou.

3. Výslovnost samohlásek a základní typy redukce

Samohlásky **pod přízvukem** si zachovávají svoji kvalitu a **nemění se**. Vyslovují s větším důrazem a jsou delší než v češtině. **Nepřízvučné slabiky** se vyslovují slabě – **redukují se**. Nejvíce podléhají redukci samohlásky [a], [o], [e], [я]. Samohlásky [и], [у], [ы], [ю] a [э] podléhají neznatelné redukci. Samohlásky [ě] je vždy přízvučná.

3.1. Samohlásky [u], [y], [ы], [э]

Písmena [и], [ы] a [э] patří mezi písmena, která se svou podobou od latinky velmi liší.

V přízvučné i nepřízvučné pozici se vyslovují obdobně:

И и [i] критика [krítik-], политика [palítik-], Ирина [írín-]

У у [u] голубóй [galubój], рубин [rubín]

Ы [y] сыграть [sygrátʹ], вымытый [vúmytyj]

Э э [e] экспорт [éksport], аэропóрт [aerapórt]

Samohláska [э] se vyskytuje nejčastěji na začátku slov, dále pak ve slovech cizího původu. Pokud nestojí pod přízvukem, jeho výslovnost se blíží českému [i], např. Эстóния [istóňia].

Samohláska [и] na rozdíl od jiných měkkých samohlásek nepřibírá na začátku slov [j], např. íскра [ískr-]. Na začátku slabiky následující po samohlásce se před [и] přidává slabé [j] kvůli plynulosti řeči, např. каноист [kanojíst].

Nepřízvučné [у] se vyslovuje zkráceně, ale kvalita samohlásky se nemění, např. рúку [rúku].

Ruské [ы] se vyslovuje hlouběji než české [y]. V nepřízvučných pozicích se vyslovuje s menším důrazem než v pozicích přízvučných.

3.2. Samohlásky [a], [o]

Samohlásky [a], [o] se v **přízvučné pozici neredukují**, vyslovují se podobně jako v češtině, ale s větším důrazem:

хвóстик, царь

V nepřízvučné pozici podléhají redukci:

Nepřízvučné [o]

Ve slabice před přízvukem a na začátku slova se **vyslovuje jako kratší slabé [a]**, např. комéта [kaméta], потóм [patóm], Москвá [maskvá].

V pozici za přízvukem se redukuje – vyslovuje se slabě, zavřeně, např. атом [át-m], доктор [dókt-r], гóрод [gór-d].

Nepřízvučné [a]

Ve slabice před přízvukem a na začátku slova se **vyslovuje jako kratší slabé [a]**, např. завод [zavód], скала́ [skalá], дава́ть [davátʹ].

V pozici za přízvukem se redukuje – vyslovuje se slabě, zavřeně, např. карта [kart-], ла́мпа [lámp-], па́па [páp-]. Nerozlišování výslovnosti samohlásek [a] a [o] se nazývá „akání“.

3.3. Jotované samohlásky E e [je/e] Ě ě [jo/o] Ю ю [ju/u] Я я [ja/a] (йотированные гласные)

Pokud jsou tyto samohlásky **pod přízvukem**, čtou se s tzv. „jotací“, tedy jako [je], [jo], [ju], [ja].

Na začátku slova: ехать [jéchatʹ], э́ж [još], ю́бка [júbk-], я́блоко [jábl-k-]

Pokud stojí po samohlásce: проехал [prajech-l], бою́сь [bajusʹ], ро́яль [rajalʹ]

Po tvrdém a měkkém znaku: пью́ [pʹju], подьём [radʹjóm], пьёшь [pʹjóš]

Po tvrdých souhláskách ж, ш, ц se [e] a [ě] **vyslovují tvrdě jako [e] a [o]**, např. жемчу́г [žémčuk], ше́сть [šestʹ], же́лтый [žóltyj], ше́лк [šolk].

Jotovaná samohláska [ě] je vždy přízvučná – přízvuk se označuje dvojtečkou.

Samohláska [ю] v **nepřízvučné pozici** podléhá **neznatelné redukci**, např. юби́лей [jubilʹéj], люблю́ [lʹublʹú].

Nepřízvučné [je/e] a [ja/a]

Na začátku slova a v první slabice před přízvukem se vyslovují mezi [e] a [i], jedná se o tzv. „íkání“. Např. весна́ [visná], метро́ [mitró], язы́к [jizyk].

„Íkání“ se uplatňuje i po tvrdých souhláskách, ale vyslovuje se tvrdě, např. це́на [syná].

V ostatních pozicích před a po přízvučné slabice a vyslovují slaběji, redukují se, např. кúхня [kúchňa], пере́скáз [pʹereskás].

Jotované samohlásky **měkčí přecházející souhlásku**, např. тётка [tʹótk-], тюк [tʹuk], дядя́ [dʹádʹja], дело́ [dʹél-]. V těchto případech se vyslovují se pouze dvě hlásky [dʹa], [j] se nevyslovuje. Neplatí pro tvrdé souhlásky ж, ш, ц – po těch se v ruských slovech jotované samohlásky nepíší. Výjimkou jsou slova přejatá, např. жу́ры, парашю́т.

Spojení **жě a шě** se čtou **tvrdě jako [žo] a [šo]**, např. желтый, шепотом. Následují-li **po tvrdých souhláskách** samohlásky **e a и**, vyslovujeme slabiky **tvrdě**, např. жена, шерсть, цирк.

4. Výslovnost a dělení souhlásek

Azbuka obsahuje 21 souhlásek, které se dělí na **tvrdé** (nepalatizované) a **měkké** (palatizované), **znělé** a **neznělé**. Souhlásky se dělí do dvoji rozdělených na základě znělosti a neznělosti, měkkosti a tvrdosti. Rozlišování měkkosti je velice důležité, jelikož má vliv na význam slov, např. мель (mělčina) a мел (křída).

4. Výslovnost a dělení souhlásek

4.1. Měkké a tvrdé souhlásky

a) **Měkké souhlásky:** Ы й [j] Ч ч [č] Ш ш [šč]

b) **Tvrdé souhlásky:** Ж ж [ž] Ш ш [š] Ц ц [c]

c) Ostatní souhlásky **mohou být tvrdé i měkké**, např. бал-бес, вас-вес, гам-герб, дар-дед, зонтзев, как-кит, лоб-лист, рот-рис, март-мел, нам-ним, пол-пир, рот-рис, сыр-сев, тот-тем, фас-фен, хор-хит.

Souhlásky **ш, ж a ц** jsou **vždy tvrdé**, tzn. že je neměkčí ani měkká samohláska ani měkký znak. Následující měkké samohlásky se vyslovují tvrdě. V koncovkách po [ц] píšeme vždy [ы], slabika psaná [ци] se vyslovuje bez ohledu na pravopis tvrdě. Po [ж] a [ш] se také vždy píše [и] a vyslovujeme ho tvrdě.

Souhlásky **ш a ч** jsou pak naopak **vždy vyslovovány měkce**, i když po nich následuje tvrdá samohláska. Souhláska [ш] se vyslovuje jako [šš] nebo [šč].

Samohlásky [а], [э], [о], [у], [ы] označují **tvrdou výslovnost** předchozí souhlásky, např. сыр, бал, мэр.

Samohlásky [е], [ě], [ю], [я], [и], [ь] označují **měkkou výslovnost** předchozí souhlásky, např. тетья, рюмка, дать.

4. Výslovnost a dělení souhlásek

4.2. Znělé a neznělé souhlásky

V ruštině, stejně jako v češtině, existují **znělostí páry:**

б [b] в [v] д [d] з [z] ж [ž] г [g]

п [p] ф [f] т [t] с [s] ш [š] к [k]

Stále **znělé** souhlásky: л [l] м [m] н [n] р [r] ѣ [j]

Stále **neznělé** souhlásky: ч [č] ш [š] ц [c] х [ch]

Znělé souhlásky se stávají neznělými v těchto případech:

a) na konci slova дуб [dup], лоб [lop], итог [itók], вид [vit]

b) před neznělými souhláskami сказка [skásk-], водка [vótk-]

Neznělé souhlásky se stávají znělými, pokud stojí **před znělou souhláskou**, např. сбор [zbór], вокзал [vagzál].

Před stále znělými souhláskami se neznělé nikdy nestávají znělými, např. слово [slóvo], срáзу [srázu].

4.3. Souhlásky [ɣ], [x] a [j̨]

Ruské [ɣ] často najdeme ve slovech, kde **má čeština [h]**, např. книга – kniha, Прага – Praha.

V ruských koncovkách **-ого a -его se [ɣ] vyslovuje jako české [v]**, např. моего [maivó], хорошего [charóšev-], чешского [čěšsk-v-].

Ve slovech cizího původu, kde v češtině píšeme [h], se v ruštině může objevit [ɣ] nebo [x], např. Hongkong – Гонг Конг, hokej – хоккей. Tato slova je potřeba si zapamatovat.

Pozor, ruština **nemá písmeno pro české [x]**. Písmeno [x] se v ruštině **nahrazuje písmeny [кс]**, např. экспорт, Макс. Ruské [x] se vyslovuje jako české [ch].

Po souhláskách [ɣ], [k] a [x] se vždy píše [и].

Písmeno [j̨] **je měkké** a může se vyskytovat v těchto pozicích:

a) na konci slova po samohláskách, např. мой, чай, зимой

b) uvnitř slova po samohlásce, např. койка, пойдём

c) na začátku slova, např. йогурт, Йорк, йод

4.4. Souhláskové skupiny

Skupiny **стн/здн** se vyslovují jako [sn] a [zn], např. честный, поздно, праздник.

Skupiny **чн** se často vyslovuje jako [šn], např. конечно, нарочно.

Skupina **сч** se vyslovuje jako písemno [щ], např. счатье, исчезла.

Skupina **чт** se vyslovuje tvrdě jako [št], např. что [što], чтобы [štóby].

Skupina **вств** se vyslovuje jako [stv], např. здравствуй, чувство.